

Webrecensie BMGN 125:4 (2010)

Haas, Anna de, *Wie de wereld bestiert, weet ik niet. Het rusteloze leven van Cornelis van der Gon, dichter en zeekapitein 1660-1731* (Amsterdam: Balans, 2008, 254 blz., ISBN 978 90 5018 820 3).

Het eerste deel van titel van deze biografie – *Wie de wereld bestiert, weet ik niet* – over de broodschrijver en zeeman Cornelis van der Gon, ontleende literatuurhistorica De Haas aan een woord-vooraf dat Van der Gon schreef voor *Saturnus*, een door hem zelf in 1713 opgericht nieuwsblad. In *Saturnus* opereerde Van der Gon in de rol van spectator, als kritisch toeschouwer en verslaggever van hedendaagse gebeurtenissen. Het woord-vooraf was bedoeld om zijn (potentiële) lezers kennis te laten maken met de aard en het karakter van deze spectator. De spectator blijkt de actualiteit niet te gaan bekijken vanuit het in de Republiek dominante perspectief van de gereformeerde gelovige. Als atheïst verklaart hij in geloofszaken niet zo goed te weten wat waarheid is, en wat betwijfeld zou moeten worden. Het innemen van het atheïstische perspectief was in die periode niet ongevaarlijk, en daarom nam Van der Gon zijn toevlucht tot een literaire truc. Hij speelde in *Saturnus* de rol van spectator, en vrijwaarde zich zo van aanklachten die tegen hem als persoon zouden kunnen worden ingediend.

Het is een mooi citaat, dat een rijke lading aan wetenswaardigheden dekt, maar tegelijkertijd ook enigszins misleidend is. Om met die wetenswaardigheden te beginnen, in *Wie de wereld bestiert, weet ik niet* heeft De Haas dankzij zeer nauwgezet en uitgebreid speurwerk in archieven, literaire bronnen en brieven een gedetailleerde reconstructie gemaakt van het leven en werk van een zeventiende-eeuwer die in een aantal opzichten doorsnee genoemd zou kunnen worden: Van der Gon was niet rijk, stierf als onbekend burger, verrichtte tijdens zijn leven geen grootse heldendaden en verhiel zich tot de actuele politieke en religieuze kwesties zoals zovele anderen in de zeventiende- en achttiende-eeuwse Republiek. De belangrijkste reden om aan te nemen dat zijn leven toch niet doorsnee geweest kan zijn, is de frequentie waarmee zijn naam voorkwam in allerlei juridische stukken. Doordat hij verzeild raakte in ruzies (met dodelijke afloop soms), in faillissementen en geldproblemen (en zelfs in een geval van bankroet) en in echtelijke twisten, heeft De Haas zijn levensloop aan de hand van officiële

documenten in archieven tot in enig detail kunnen reconstrueren. Omdat hij zich daarnaast als schrijver uitliet over zijn persoonlijke opvattingen en drijfveren, zijn ook de denkbeelden die achter dit gedrag schuil gingen tot op zekere hoogte te doorgronden en te duiden. De totale reconstructie van zijn handel en wandel als broodschrijver en luitenant bij de Admiraliteit levert een interessant beeld van een ondernemende, ruziezoekende en inventieve eenling die zijn weg zocht in de regelingen die de toenmalige maatschappij voor mensen uit zijn klasse opgesteld had. Heel af en toe raakt zijn levensloop die van tijdgenoten die ook nu nog wat bekendheid genieten: als hij de dochter van Romeyn de Hooghe schaakt dan wel vergezelt op haar vlucht uit het ouderlijk huis, en als zijn toneelstukken opgevoerd worden in de Amsterdamse schouwburg waar Baltazar Huydecoper de scepter zwaait. De Haas weet dit alles met oog voor detail en reliëf te vertellen, haar bronnen losjes – naar mijn idee iets te losjes – verantwoordend in een reeks bijlagen die achter het verhaal van Van der Gon volgt. Al dat speurwerk had van mij nauwgezet gedocumenteerd mogen worden, zodat onderzoekers na De Haas hier beter op door zouden kunnen bouwen.

Wie de wereld bestiert, weet ik niet is als titel ook misleidend omdat het suggereert dat de biografie ook over diepere, levensbeschouwelijke inzichten van Van der Gon zou gaan. Die zijn echter in de biografie, met uitzondering van de passage over de *Saturnus*, niet te vinden. Dat zal deels liggen aan het materiaal waarmee De Haas werkte. De officiële documenten van aanklachten, processen en veroordelingen rond Van der Gon vormen het merendeel van het bronnenmateriaal, en bronnen met persoonlijke observaties zijn schaars. Daar staat tegenover dat De Haas uit die laatste soort bronnen misschien ook niet haalt wat erin zit. Illustratief is het feit dat de inkadering van haar studie in bestaand onderzoek naar Van der Gon en ook de vraagstelling van haar biografie volgen als het verhaal verteld is, in een sectie die ‘Post mortem’ getiteld is. Juist hierin stipt De Haas aan waarom het leven van Van der Gon nu het bestuderen waard zou kunnen zijn; maar omdat ze dan aan het eind van het boek gekomen is, blijft het bij het stellen van vragen waar de lezer geen antwoord meer op krijgt. Dat lijkt een gemiste kans: met name de analyses van de toneelstukken die Van der Gon schreef, als ook die van zijn stukken in *Saturnus*, hadden wat mij betreft uitgebreider mogen zijn, en meer toegespitst op de vraagstelling die De Haas helemaal aan het eind van haar biografie formuleert: ‘Wie of wat bestierde zijn leven?’ (212).

Webrecensie BMGN 125:4 (2010)

Heijbroek, J.F., e.a., *Kleykamp. De geschiedenis van een kunsthandel ca. 1900-1968* (Zwolle: Waanders, Den Haag: Stichting Historische Koninklijke Kunstzaal Kleykamp, 2008, 224 blz., ISBN 978 90 400 8471 3).

Pieter en Ermina Kleykamp-Haagen Smit hadden rond 1900 een handel in rieten manden en meubels in Rotterdam. Mede door de toegenomen concurrentie in de mandenmakerij richtten ze zich steeds meer op de verkoop van aziatica, toegespitst op kunst. Ze waren daarin niet de eersten in Nederland maar door de vele exposities die ze niet alleen in de kunsthandel maar door het hele land organiseerden leverden ze wel een belangrijke bijdrage aan de toename van de belangstelling en waardering van dit soort kunst. In 1909 verhuisden ze naar Den Haag en toonden ze naast de Japanse en Chinese kunst ook eigentijdse schilderijen.

Vormgever Theo Neuhuys, verbonden aan het Amsterdams filiaal van de Larensche kunsthandel, organiseerde, na een periode van samenwerking, vanaf 1912 tentoonstellingen van eigentijdse kunst bij Kleykamp. Vier jaar later was er sprake van een partnership. Nagenoeg jaarlijks waren er exposities van 'de apostel der schoonheid' Jan Toorop (71) maar bijvoorbeeld ook van Jacob en Matthijs Maris. In 1916 vestigde de kunsthandel zich in het Witte Huis, naast het Vredespaleis. Er brak een periode van bloei aan. Bij veilingen in de kunsthandel wisselden werken van Maris en Mauve van eigenaar voor 32.000 en 19.000 gulden (80-81). Een bloeitijd die Neuhuys niet lang meemaakte. Hij overleed in 1921 na een korte ziekte op 42-jarige leeftijd. De taken werden overgenomen door Ermina en haar zonen.

Tussen 1903 en 1941 waren er 950 (verkoop) tentoonstellingen – 160 gewijd aan Aziatische kunst – 75 veilingen – twintig met aziatica (een uitgebreid overzicht is in het boek opgenomen) begeleid door 300 catalogi. In de loop der tijd verschoof de aandacht steeds meer naar westerse kunst en kunstnijverheid. Regelmatig organiseerden de kunsthandel lezingen bijvoorbeeld van kunstpedagoog H.P. Bremmer die in 1914 't hoe en waarom van het schoone in de oude kunst' kwam uitleggen. Dat de kunsthandel succes had bleek uit de meer dan 3.000 leden die ze eind jaren twintig hadden. Maar ze wisten ook mensen aan zich te binden. Staatsman Victor de Stuers en gerenommeerde schrijvers als Lodewijk van Deijssel, Willem Kloos, en Louis